

VII. A középkor

1. Mettől meddig tartott a középkor? Melyik művelődéstörténeti korszak előzte meg és melyik követte?

2. Milyen világszemlélet hatja át a korszakot?

3. a) Milyen gyökerei, mintái vannak a középkori kultúrának?

- b) Mit tudsz a nyelvhasználatról?

- c) Milyen központjai voltak a szellemi életnek?

- d) Hol és körülbelül mikor alakultak meg az első egyetemek?

4. a) „*Ora et labora.*” Mit jelent ez?

b) Mit tudsz a bencésekről?

c) Milyen egyházi rendekről hallottál még?

d) Sorolj fel néhány magyarországi egyházi központot!

5. a) Mit tudsz az ókeresztény irodalomról?

b) Ki volt Szent Ágoston?

c) „*Tolle, lege.*” Mit jelent ez?

6. Jellemezd a Frank Birodalom kulturális életét!

7. a) A következő sajátosságok közül melyek jellemzik a román és melyek a gótikus stílust?

csúcsíves ablakok, csúcsíves boltozat, félköríves boltozat, égbetörő épület, hatalmas falak, karcsú pillérek, légies szobrok, merev szobrok, nagyméretű rózsablakok, színes üveglakok, várszerű épület, zömök pillérek

Román stílus

GÓTIKUS STÍLUS

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

- b) Mely századokban virágzott?

Román: _____ Gótikus: _____

- c) Melyek e két stílus legjelentősebb emlékei Magyarországon?

Román stílus: _____

Gótikus stílus: _____

8. Mit jelentenek a következő kifejezések?

alba: _____

amroziánus: _____

apokrif: _____

dies irae: _____

goliard: _____

gregorián: _____

minnesänger: _____

regula: _____

stabat mater: _____

szoror: _____

trubadúr: _____

vágáns: _____

9. Ki volt, mikor élt, mit írt?

Pierre Abélard: _____

Assisi Szent Ferenc: _____

Jacopone da Todi: _____

Walter von der Vogelweide: _____

10. Mit tudsz a következő művekről?

Roland-ének: _____

Nibelung-ének: _____

Trisztán és Izolda: _____

Carmina Burana: _____

11. Aki érdeklődik a korszak és finn nyelvrokonaink kultúrája iránt, nézzen utána a *Kalevalának*! Tarthatunk róla kiselőadást, jellemző részletek felolvasásával.

12. Jellemezd röviden a következő műfajokat!

himnusz: _____

legenda: _____

lovagi epika: _____

passio: _____

planctus: _____

13. Mi jellemzi a korszak verselését?

14. Miért jelentősek a magyar kultúrában a következő nevek, helyszínek?

Anonymus: _____

Árpád-házi Margit: _____

Gellért püspök: _____

Ják: _____

Kolozsvári Márton és György: _____

Leuven: _____

Nyírbátor: _____

Pannonhalma: _____

Ráskai Lea: _____

Tihanyi Apátság: _____

15. a) Körülbelül mikor keletkezett a *Halotti Beszéd és Könyörgés*? Tanuld meg az első néhány mondatot! Add is elő vagy írd le!

- b) Körülbelül mikor keletkezett az *Ómagyar Mária-siralom*? Ebből is tanulj meg részleteket!

16. Az *Ómagyar Mária-siralom* legalább hétszáz évvel ezelőtti nyelvi állapotot rögzít. Abban az időben a magyar nyelvű szövegek írásának módja bizonytalan volt. Mindegyik ok magyarázza, hogy a szöveg teljes megértése néhány helyen még a tudósoknak is gondot okoz. Az olvasó pedig ma már nehezen illeszkedik bele a sok száz évvel ezelőtti nyelvi állapotba, így kevésbé érzékelheti a mű szépségét. A siralmat feltehetően énekelték is, de a dallamot sem ismerjük.

Egyik jeles nyelv tudósunk, Mészöly Gedeon a maga olvasata alapján olyan értelmezést készített, amely arra törekszik, hogy közelebb álljon a mai nyelvhasználathoz. Olvasd el ezt a változatot is, és próbáld meg eldönteni, hogy hozzád melyik szövegértelmezés áll a legközelebb!

Nem tudtam, mi a siralom.
Most siralommal zokogok,
bútól aszok, epedek.

Zsidók világosságomtól,
megfosztottak én fiamtól,
az én édes örömemtől.

Ó, én édes Uram,
egyetlenegy fiam,
síró anyát tekintsed,
bújából őt kivonjad!

Szemem könnytől árad,
szívem bútól fárad.
Te véred hullása,
szívem alélása.

Világnak világa,
virágnak virága,
keservesen kínzanak,
vas szegekkel átvernek!

Jaj nekem, én fiam!
édes vagy, mint a méz,
de szépséged meggyalázzák,
véred hull, mint a víz.

Síralmam, fohászzkodásom
belőlem kifakad,
én szívemnek belső búja,
mely soha nem enyhül.

Végy magadhoz engem, halál,
egyetlenem éljen.
Maradjon meg az én Uram,
világ tőle féljen!

O, az igaz Simeonnak
bizony érvényes volt a szava.
Én érzem e bú törét,
melyet egykor jövendőlt.

Tetőled válnom kell,
de nem ily szörnyű valósággal,
mikor így kínoznak,
én fiam, halálosan!

Zsidó, mit téssz törvénytelenül?
Fiam miért hal büntelenül?
Mégfogván, rángatván,
öklözvén, kötözvén
megöled!

Kegyelmezzetek fiamnak,
nem kell kegyelem magamnak!
Avagy halál kínjával,
anyát édes fiával
vele együtt öljétek!

17. Aki olvasta Gárdonyi Géza Isten rabjai és/vagy Kodolányi János Boldog Margit című regényét, tartson róla kiselőadást!
18. Későbbi korok zeneművészetében miként jelenik meg a középkor világa? Gyűjtsenek példákat, hallgassátok meg a zeneművek jellemző részleteit!
